

Træk af liv og virke på stadsingeniørens kontor i Esbjerg 1942-1988

Af Hjalmar Sonne

På opfordring vil jeg hermed prøve at introducere læserne til de vilkår og arbejdsopgaver, der er blevet mig tildelt igennem godt 40 år i Esbjerg Kommunes tjeneste som ingeniør.

I min tid, jeg er født den 12. juni 1915, og i de næste 40 år var det skrappe tider for mange medborgere. Dels var landet præget af arbejdsløshed, dels drog to vanvittige krige hen over Europa, hver med uhyrlige efterdønninger, hvilket naturligvis har præget os alle. Også de senere års teknologiske udviklinger har sat dybe spor, som vil præge tiden fremover. Det vil kræve en helt ny tænkning, hvis vi skal klare problemerne på en anstændig måde.

Ansættelse og medarbejdere

Den anden januar 1942 lagde jeg vejen om stadsingeniørens kontor i Danmarksgade i Esbjerg og spurgte stadsingeniør Nonboe, om han havde brug for en ung rask ingeniør. Jo, det havde man da, men Nonboe bad mig komme igen 14 dage senere, hvortil jeg svarede at det kunne jeg ikke, da jeg havde flere tilbud på hånden. Allrigt, svarede Nonboe, så begynd med det samme!

Som sagt så gjort. Jeg kom omgående ind og blev præsenteret for det lille og venlige selskab af ni medarbejdere under stadsingeniøren.

Ingeniør Overby stod for civilforsvaret under stadsingeniøren med tilsvarende antagelse af føl. Dette var den benævnelse, man brugte om de menige i civilforsvaret, som var et betydende afsnit af vort samfund under besættelsen 1940-45.

De holdt til i kælderen under det gamle rådhus i Danmarksgade, hvor der også var stadsingeniørkontor.

Her var depot med mundering til de CF-værnepligtige, der i perioder, hvor politiet var under arrest, den daglige politimyndighed i adskillige forhold.

Nonboe var en elskværdig og imødekommende chef, vel nok en af de dygtigste og mest diplomatiske, jeg har truffet i min tilværelse. I min tid ved Karlsgårdeværket fik jeg gennem Nonboe altid udleveret penge som repræsentationskonto. Som regel 500 kr ad gangen, om fornødent betydeligt mere. Selvfølgelig aflagde jeg regnskab for hver en øre, der blev brugt. Nonboe udtrykte sig således: "min medarbejder, som udfører mange forhandlinger og samtaler med entreprenører, landmænd, håndværkere, ministerier, vandbygningsvæsen og professorer med flere, må man ikke kunne købe for penge!"

Nonboe var ofte syg, og han byggede fra sin seng på sine medarbejders trofasthed. Med den noble livsholdning, han havde, var det nemt at være trofast.

Han lærte sine medarbejdere om ydmyghedens grænseløse formåen. Når vi var sammen til større møder med embedsmænd fra ministerierne, oplevede vi alle et skønt fællesskab grundet på den fabelagtige positive holdning, der udgik fra Nonboe. Mange, som har topstillinger og dermed et udspil, kunne lære meget af ham.

Arbejdspladsen

På tegnestuen var arbejdsopgaverne inddelt i grupper for henholdsvis kloak- vej- og byg-

Harald Nonboe som var stadsingeniør i Esbjerg 1920-1949.

ningsarbejder; dog således, at vi udvekslede hinandens arbejdsområder. I mange år var Nonboe også stadsbygmester og øverste myndighed for stadens vandforsyningssystem. I en hel del år var William Nielsen den daglige leder af stadsbygmesterafdelingen, og maskinmester Halkjær Lassen den daglige leder og vandværksbestyrer.

Ingeniør Sund Nielsen stod i stor udstrækning for at beregne byens kloaksystem. Projektering og opmåling af gader og veje med mere blev gjort i flæng af vi øvrige medarbejdere. Arkitekt William Nielsen arbejdede omfattede skoler og andet kommunalt byggeri, samt tilsyn og godkendelse af byggesager i almindelighed.

Vi var, som sagt, en mindre stab og kom derved til at kende hinanden godt. Vi havde, ud over samværet på arbejdspladsen, en del privat sammenkomst.

Det være sig kortspil, udflugter med spisning af bøffer m.m. Alt foregik i et godt fællesskab, hvor vore koner eller kærester var med.

Vi, der oplevede det gamle Rådhus i Danmarksgade gennem mange år, fandt altså her en venlig og intim hygge, så flytningen til det nye Rådhus var en hård overgang for os. Kontorlandskabet, som vi nu blev påtvunget, var ikke lige sagen. Når jeg skriver påtvungen, er årsagen den, at selv om vi efter afholdt afstemning selv skulle bestemme, hvilken form for kontor, vi ønskede at arbejde i, blev denne afstemning underkendt og man gennemførte kontorlandskabet, hvor den største gene er, at man kan følge alles samtaler og gøremål. At vi så tillige gennem mange år slogedes med den statiske elektricitet, der gør folk sløve og upålagte, er en anden sag.

Kontorpersonale på et kontor i Esbjerg kommunes administrationsbygning, Danmarksgade 38.

Beskæftigelsesforanstaltninger

Kommunen tog initiativ til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. Selv kom jeg til at lede opfyldningen af en del af Fourfelt Enge på det areal, hvor minderotunden for druknede fiskere nu ligger. Fyldet blev transporteret med tipvogne fra et udgravningsfelt, som man kalder for Sildesøen, beliggende øst for Gravlundvejen.

Metoder

I min tid foregik opmålingsarbejdet efter den gammeldags metode, idet man så godt som ingen luftfotografier havde over byen, og po-

lygonnettet var, omend under udbygning hos Geodætisk institut, ikke færdigt og anvendeligt.

Igennem mange år gik min tid med opmålingsarbejde, kortlægning og nivellering af såvel kloakker som vandledninger. Dette blev gennemført over flere år, efter at Bolde-sager, Jerne og Gammelby blev indlemmet i Esbjerg Kommune. De havde hver for sig deres egne vandværker med egne koncessioner løbende over forskellige åremål. Så vidt jeg erindrer, var Jerne den del, der bevarede sin vandværkskoncession længst.

Idet jeg sammen med de forskellige byde-

les vandværksbestyrere kortlagde lednings-systemet med stopventiler med mere, fik jeg et virkelig godt kendskab til disse mennesker og fik et indblik i, hvilket enormt arbejde de havde gjort gennem årene uden betaling. For vandværksbestyrerne, der som regel også var dygtige håndværkere, var det en æressag at passe værket. Det var svært at se disse mænd blive umyndiggjorte, da Esbjerg Kommune overtog deres vandværker. Flere af dem, fik svære psykiske knæk.

Indtil ca. 1955 foregik det meste gravearbejde ved vejarbejde o. lign. ved håndlæsning af jorden, der som oftest blev kørt bort i trillebørene, idet man havde begrebet »planumslinien«, hvorefter afgravning og påfyldning så vidt muligt skulle udligne hinanden. Når vi kom til tæppebelægninger, var det tidligere ofte flere ugers arbejde for et sjak på otte - ti mand, hvor man i dag med tæppebelægningsmaskiner udfører det samme på en dag. Dertil kommer, at tæppebelægning, udført med maskine er betydelig bedre, end man formåede det med håndkraft.

Karlsgårdeværket

Efter et par måneders forløb, hvor jeg havde arbejdet på tegnestuen, spurgte Nonboe mig, om jeg kunne tænke mig at stå for det daglige tilsyn ved beskæftigelsesforanstaltningen ved Karlsgårde vandkraftanlæg, hvilket passede mig udmærket.

Jeg overtog det daglige tilsyn med hele anlægget og dets udvidelse i foråret 1942 og havde mange gode og interessante år med dette arbejde, hvor vi i perioder havde op mod 5-600 mand beskæftiget. (Se Fra Ribe Amt. Årbog 1981)

Stadsingeniør Nonboe gennemførte omfat-

tende forhandlinger med ministre og ministeriet for Offentlige Arbejder. Det var beundringsværdigt at se, med hvilken charme og diplomati han førte møderne i alle anliggender. Spørgsmål som pengetilskud til beskæftigelsesforanstaltningerne blev altid løst til kommunernes store fordel. Det samme gjaldt møderne med lodsejerne, hvis jord man eksproprierede til Karlsgårdeværket. Det kunne jo ikke helt undgås, at der var lodsejere iblandt, som fik en dårlig behandling af Karlsgårdekommissionen. Det er iøvrigt forståeligt, at der kunne være utilfredshed med erstatningens størrelse, når man betænker, at de kun fik 100 kr. for en tønde land jord og kommissionsmiddagen kostede mindst 50 kr. pr. person. Jeg måtte tage af-fære mere end en gang for at forhindre, at rasende bønder ville overfalde kommissions-medlemmerne.

Et indslag af de gode var, at vi kunne medvirke til at give bønderne langs kanalen en håndsækning. For eksempel under påberåbelse af, at vi havde udtørret deres drikkevandsbrønde. Dette skete nemlig ved den dybe del af Karlsgårdekanal.

Vi gik derefter i gang med at undersøge brøndene, og fik ved disse vandanalyser syn for sagen for, hvor rystende forfærdelige tilstande drikkevand var i. Ca. 70% af alle brønde var inficerede med ajle. Det kunne næsten heller ikke være anderledes, når man så, at ajlebrøndene lå side om side med sivebrønde. Vi skaffede beboerne rent drikkevand ved at udføre borer, som regel 100 - 200 meter fra gården. Og hvilken lykke, når de fik det nye og friske grundvand. Vi blev så godt som omfavnet af bønderne og blev ofte inviteret til et festmåltid i hjemmene, og sagde tak til.

Før de nye boringer kom i stand, har jeg ofte takket nej til traktement på gårdene, fordi jeg vidste i hvilken forfærdelig tilstand deres drikkevand var. På mange af folkene kunne man se, hvilken ubodelig skade det dårlige vand havde bragt dem i. Alt, hvad de rørte ved og spiste, var inficeret med ajle og det kunne ofte ses på deres tænder og hud. Følgesygdomme som dårlig mave var meget almindelig. Alle sådanne arrangementer med nye brønde var samfundsmæssigt og sundhedsmæssigt en gevinst, set på langt sigt, så selv om flere af brøndene ikke var vores forpligtelse, var pengene givet godt ud.

Arbejdspladsen

Karlsgårdeværket havde ry for at være en god arbejdsplads, hvor der var gode indtjeningsmuligheder.

Vi havde endvidere arbejde til alle, der henvistes til os, og da det var fagforeningerne, der henviste, var der ingen vej udenom; Man måtte modtage det tilbudte arbejde. Sagde man nej, var der ingen understøttelse at få. Senere har man oprettet arbejdsanvisningskontoret, men jeg synes ikke, at de virker, som om det er den bedste løsning.

Fagforeningerne kendte deres medlemmer grundigt og kunne dermed bedre delegere de enkelte medlemmer til det arbejde, hvortil den enkelte bedst egnede sig. Desuden fornemmer man, der er en større ære fra fagforeningernes side i at have så få ledige, som muligt.

Tillidsmand

Tiden gik og jeg forblev i min stilling, også selv om der var visse ting jeg kunne se burde være anderledes. Jeg blev indfanget af snur-

Esbjerg Kommunes administrationsbygning var i brug i perioden 1904-1970

repiberiet, blandt andet forårsaget af, at jeg var tillidsmand i 13 år for mine kolleger.

Det var i en tid, hvor man som tillidsmand måtte slås på en kontant facon for sine kollegers interesser. Støtten fra vores organisation var minimal, og når jeg »overlevede« som medarbejder og tillidsmand ved Esbjerg Kommune, vil jeg tillade mig at påstå, at grunden var den, at jeg blev tjenestemandsansat få

år efter, at jeg havde tiltrådt min stilling. Med min natur og fortid som tillidsmand var dette den bedste overlevelsesmulighed i min stilling.

Forhandlingsmøderne med mine foresatte, heri medregnet stadsingeniøren, borgmesteren og kommunaldirektøren, var ofte barske, især når jeg fremførte mine og mine kollegers ønsker. Vi blev ofte tiltalt som åndeligt tilbagestående, - og det er endda mildt sagt - og vi blev ofte truet til at afstå fra vore krav. Det hændte, at vi blev meddelt, at man ikke ønskede at forhandle med en underordnet, som frimodigt fremførte sine egne og kollegers lønkrav. Man ønskede kun en tillidsmand, der sagde ja og amen til alt og helst viste en krybende underdanighed.

Der var selvfølgelig også morsomme indslag, når man forhandlede. Efter en flabet tiltale faldt der gerne rappe gensvar; som f. eks. når byrådets øverste myndighed sagde: »Hva' faén tror I byrådet vil sige til Jeres vanvittige lønkrav?« hvortil man svarede: »Ja, byrådet ser da også forknýt ud!« Eller udtryk som »Byrådet vil ikke finde sig i næsvigheder fra en underordnet.« Hvortil jeg svarede: »Jeg er ikke underordnet, men mine kollegers repræsentant på stedet.«

Når jeg gik til forhandlinger, forlangte jeg altid, at en kollega skulle gå med som observatør. Dette reddede mig fra at blive yderligere afstraffet, og kollegerne meddelte, at såfremt vore foresatte ikke ville forhandle med deres valgte tillidsmand, så blev der ingen forhandling fra vores side. Det var da en holdning, som en tillidsmand kunne leve med.

Efter en alvorlig diskussionen, som jeg engang havde med stadsbygmesteren, som vil-

le afskedige en af vore dygtigste og mest pligttopfyldende og tillige afholdte kollegaer, blev jeg, efter 13 år afskediget af mine kolleger, og var ikke bange for at have mine meningers mod. Dette udtrykte jeg blandt andet ved at meddele, at man burde fyre stadsbygmesteren i stedet. Vor kollega blev ikke fyret, men man fandt mine udtalelser for stærke og mine kære kolleger forlangte, at jeg skulle give stadsbygmesteren en undskyldning, hvilket jeg naturligvis ikke ville. Så blev jeg fyret som tillidsmand af mine egne, og det var en skøn lettelse. Aldrig har jeg følt tilværelsen så lettet som efter aflæggelsen af dette tillidshverv. Og så hører mine kolleger endda til de mest positive og rare mennesker.

Besættelsen

Indslagene under besættelsen var mangelagtige. De fleste var belastende, irriterende og generende. Vi skulle ind imellem have passésedler fra Værnemagten for at komme ud og ind af byen. Passésedlerne fik vi hos O.T., hvilket betyder Organisation Tot, og dem var der ingen af mine foresatte eller andre, der brød sig om at snakke med, så af og til fik jeg den kedelige tjans. Den skrappeste omgang, jeg fik med dem, var en dag, hvor en tysk soldat havde skudt en af vore gamle folk i skridtet, lige under det vigtigste en mand ejer. Herover blev jeg desperat og indberettede sagen for den øverstkommanderende i O.T.

Manden fik sin erstatning på 3.000 kr. og han bevarede heldigvis sit ædle organ. den vilde skydning skete vel oftest fordi soldaterne var bange i mørket, og det kan man vel ikke engang bebrejde dem.

Mange af vore folk tog hjemmefra om morgenen kl. 5.30. Jeg selv med, for at nå rettidigt

frem til vore transportbiler, som kørte fra Esbjerg ved godt seks tiden. I vinterhalvåret måtte vi trave eller cykle rundt i byen i buldrende mørke, da alt jo var mørkelagt efter tysk påbud. Trods alt må vi dog erkende, at situationen taget i betragtning, slap vi nådigt.

Cykler og cykeldæk var for os et enormt problem. I adskillige år kørte vi rundt på faste dæk, fremstillet af tovværk eller op til to - tre gamle dæk, fastholdt med ståltråd. En overgang anvendte man dæk af syntetisk gummi, iblandet papir og cement, men de var sædvanligvis kun anvendelige en kort tid, så revnede de og de var meget hurtigt slidt op. For mit vedkommende var cyklen et uundværligt reddskab i tiden som daglig tilsynsførende ingeniør ved Karlsgårdeværket. Jeg cyklede hver dag 40 - 50 km. hvilket jeg iøvrigt nød og klarede mig igennem trods mange besværligheder.

Transportbilerne var udstyret med en anhænger og på disse vognlad var der fastboltet kasser af halvtommers- brædder med andre brædder imellem. Disse tjente til bænke for ca. 25 mand på hver vognlad. Det hændte at jeg satte mig ind i kasserne til folkene, idet min plads hos chaufføren ofte blev tildelt damer eller andet godtfolk, som skulle med nordpå. Det var en oplevelse for sig at sidde i disse kasser, især når folkene tændte piberne med »god gammel dansk« tobak. Vi kunne ofte ikke se hinanden for røgbanker, men vi overlevede.

Samtlige biler kørte på gengas, som fortrinsvis blev produceret af bøgetræ, selv om også meget andet træ kunne anvendes. I førehuset var det lovbealet, at den ene siderude kun kunne lukkes halvt i. Årsagen var den, at der slap meget uforbrændt gas ind, og selv

med en åben rude kunne man efter en times kørsel være halvt bevidstløs. Når jeg stod ud og cyklede hjemover, fik lungerne så megen frisk ilt, at jeg i løbet af fem - ti minutter atter var klar i hjernen.

I Karlsgårde havde vi en del sprængstoffer liggende til sprængning af gamle broer og myremalm. Ingen havde åbenbart tænkt på, at disse sprængstoffer kunne bruges til andre formål, så jeg hentede en del af dem til frihedskæmperne i Esbjerg, hvor de hovedsagelig blev anvendt til jernbanesabotage.

Forholdet til arbejderne.

Vi havde kun et eneste intermezzo med arbejdsfolkene på Karlsgårdeværket. Det var en dag, hvor arbejdsfolkene uden forudgående aftale med bygherren, Esbjerg Kommune, ville starte en halv time senere fra Grøntorvet til arbejdspladsen. Jeg sendte de tomme vogne afsted til Karlsgårde som en symbolsk handling, hvilket afstedkom, at 350 mand gik i protesttog til borgmesteren, hvor de i første omgang fik medhold. Jeg tænkte jo på vore kontrakter med entreprenørerne, ifølge hvilke vi havde forpligtet os til at møde med folk og vogne til aftalte tider.

Lokomotivet med tipvogne med den håndlæssede jord holdt jo med dampen oppe ved Karlsgårde, hvor formænd og yderligere 200 mand fra oplandet var mødt på arbejde.

I sagen fik jeg rygdækning af min chef, stadsingeniør Nonboe, og jeg oplevede, at mit venskab med folkene ikke havde taget skade på nogen måde. De kunne selvfølgelig godt indse, at samarbejdet ville gå i opløsning, såfremt man gjorde selvtægt.

Når jeg havde så godt et forhold til folkene, hang det sammen med, at vi skaffede dem

goder, hvor det kunne lade sig gøre. Et af disse goder var, at jeg fik gjort mine foresatte be- gribeligt, at folkene skulle have løn i køreti- den, en time til og fra arbejdspladsen. Dette var nødvendigt i en periode, hvor Værnemag- ten gav overbudstilbud for at få flere folk til at arbejde ved anlæg af kanonstillinger, barak- byggeri og gravning af pansergrave, alt det forrygende hæslige, som jeg hadede af et godt hjerte.

For at gøre arbejdsdagene festlige, gik mi- ne foresatte med til, at når en byggeetape var afsluttet, det være sig broer, dæmninger eller kraftværket, så holdt vi pølsegilder med til- hørende håndbajere. Foruden at være festligt gjorde dette tilværelsen mere tålelig.

Under hele krigen var så godt som alle byg- gematerialer rationerede. Man skulle så godt som altid ansøge myndighederne om en til- deling. Når vi byggede træbroer, jernbane- broer, dæmninger, kraftværker eller andet, skulle vi ansøge om forskallingsbrædder, ce- ment, rundjern for ikke at tale om søm, som ikke var til at opdrive. Vi brugte ofte gen- brugssøm.

Når vi afforskallede efter et støbearbejde, blev sømmene trukket forsigtigt ud og rette- de ud. Søm var kostbare, og på det frie mar- ked betalte man dyrt for brugte søm.

Når vi byggede jernbetonbroer, især hvor offentlige veje passerede kanalen, kneb det ofte at få tilstrækkelige tildelinger af rundjern og cement, idet Værnemagten havde lagt be- slag på så godt som alle forbrugsvarer. Vi løste dog mange problemer helt for egen reg- ning ved at arbejde sammen med folkene fra entreprenørfirmaerne, som simpelthen stjal alt det rundjern og cement, de kunne komme afsted med fra Værnemagten. Fremgangs-

måden var den, at chaufførerne fandt frem til soldater, der hadede Nazistytret, og i fælles- skab med vore lastbilchauffører manipulerede vi med følgesedlerne til cement og rund- jernslæssene, så varerne blev kørt helt uden om Værnemagten.

Når lastvognene ankom til Karlsgårdevær- ket, som regel med 400 sække ad gangen, blev lastvogn med anhænger tømt i cement- skurene og papirsækkene, der af og til var af tysk oprindelse, blev brændt omgående. Alt var til side i løbet af få minutter.

Jeg havde den aftale med chaufførerne, at der var 500 kr. til dem selv for hver vognlad- ning. Det gjaldt såvel cement som rundjern med ti tons pr. læs. Udlægget fik jeg refunde- ret af stadsingeniør Nonboe. Det var dette, vi kaldte for »skønne indslag«, at læssevis af ce- ment og rundjern, der var bestemt for tysker- ne, havnede i Karlsgårdeanlæggets byg- ningsværker.

Desværre nåede vi ikke at få samtlige of- fentlige vejbroer udført i beton, grundet på en utidig indblanding fra folk i ministeriet, som åbenbart på en eller anden måde havde fået nys om vore transaktioner. Dette foranle- digede, at vi måtte udføre et par vejbroer i træ. Havde tingene udviklet sig efter vore ho- veder, havde vi påbegyndt en Storebæltsbro med førnævnte Værnemagt som leverandør af bygningsmaterialer.

Et indslag, som jeg ofte i erindringen har moret mig over, fik jeg en dag, hvor to unge tyske soldater trådte ind i mit ingeniørkontor, som da var placeret neden for kraftværket, og meddelte mig, at de ville beslaglægge det. Uden at svare dem, tog jeg min hovedlinial og gennemtævede dem med den flade side, skreg som en gal og jog dem ud af kontoret

Esbjerg Kommunes gamle administrationsbygning på hjørnet af Danmarks/Torvegade under nedrivningen d. 18. oktober 1971. Foto: Knud Rasmussen. (Esbjerg Byhistoriske Arkiv. B 4.797)

og op over dæmningen, forbi ca. 50 mand af vore, som arbejdede ved kraftværket.

Siden den dag så vi aldrig nogen fra den såkaldte Værnemagt ved kraftværket. Jeg tænker Værnemagten var klar over, at de ville møde samme foragt fra de 50 mand, som de havde mødt fra mig.

Slutning

Efter krigen var der et stort problem med hensyn til oprydning efter besættelsesmagten, som jo havde bygget mange bunkers, ka-

nonstillinger m.m., og mange af disse arrangementer var under udbygning ved krigens ophør.

Tyskerne havde åbenbart regnet med en allieret landgang på vor egn. Der blev nu antaget en del nye medarbejdere til at opmåle alle disse anlæg på vort fædrelands hellige jord, hvori også indgik arrangementerne på Esbjerg gamle lufthavn. I alt ti nye personer blev ansat på stadsingeniørens kontor. Man har åbenbart fra myndighedernes side ment det var en god løsning, og alt taget i betragt-

Esbjerg Rådhus blev indviet i 1970. (Esbjerg Byhistoriske Arkiv)

ning gik det da også rigtig godt. Store lagre af cement, som var ved at blive for gammelt, blev dels hældt i havet, dels gravet ned i jorden. Meget entreprenørmateriel blev beslaglagt og solgt på auktion sammen med baraker, tømmer, glasuld, tipvogne, blandemaskiner og meget andet. Alt blev gjort i samarbejde med politiet. Efter kapitulationen blev der et leben uden lige. Mange mennesker blev arresteret for utidig samarbejde med Værnemagten, det være sig som stikkere med mere.

Det var dog et tragisk syn at se de mange soldater og flygtninge efter krigens ophør gå ud af byen, trækkende deres jordiske gods på barnevogne og rester af cykler uden dæk. Det var et syn, som udtrykker al den tåbelighed et menneskeliv kan indebære. Man kun-

ne tænke på, at det samme kunne overgå en selv. Nogle fik en urimelig hård behandling, spillet var nådesløst. Det hændte ofte at løpperne blev anmeldt, mens elefanten fik lov at løbe.

Da retableringen efter krigen var overstået i store træk, blev der en fast stab tilbage på tegnestuen. Byen voksede en hel del, og der blev sat nye anlægsarbejder i gang. Blandt andet begyndte vi at projektere renseanlægget med de tilhørende store kloakarbejder og vejarbejder. Drikkevandsforsyningen blev udvidet med meget mere.

Esbjerg er en levende by i stadig forandring. Dette var blot nogle få indtryk fra en periode, som nu er forsvundet.

Hjalmar Sonne. Ingeniør. Født 1915. Poppelvej 2, Esbjerg. Har tidligere skrevet artikel i Fra Ribe Amt.